

BANK XIZMATLARINI AMALGA OSHIRISHDA BLOKCHEYN TEKNOLOGIYASIDAN SAMARALI FOYDALANISH

Qodirberganov Muso Islomboyevich

Bugungi globallashtgan davrda iqtisodiyotga raqamli texnologiyalarning ta’siri kuchayib bormoqda. Iqtisodiyotning barcha tarmoqlari raqamlashishi natijasida ishlab chiqarish va xizmat ko’rsatish tizimi samaradorligi oshib bormoqda. Iqtisodiyotning asosiy sektorlaridan biri bo’lgan bank tizimida ham raqamlashish bosqichi jadal amalga oshirilmogda. Raqamli banklar va raqamli bank xizmatlari joriy qilinishi natijasida bank tizimi rivojlanishining yangi bosqichi boshlandi. Bundan banklar asosan blokcheyn texnologiyalardan foydalangan holda mijozlariga raqamli xizmatlar ko’rsatadi. O’zbekiston sharoitida raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga katta e’tibor qaratilmoqda va bu sohaning rivojlanishi keying yillarga iqtisodiyotga sezilarli ta’sir ko’rsatib kelmoda.

Blockchain so’nggi bir necha yil davomida mashhur so’z bo’lib, u ko’plab sohalarning dinamikasini qanday o’zgartirayotganini tadqiqotlarga asosida aniqlangan. Blokcheyn texnologiyasi nafaqat bank sohasida, balki sog’liqni saqlash, hukumat, chakana savdo va boshqa sohalarda inqilob qilishi kutilmoqda.

Aslini olganda, blokcheyn - bu turli xil foydalanuvchilar o’rtasida ochiq almashiladigan va ularning tranzaksiyalarining o’zgarish rekordini yaratadigan taqsimlangan yozuvlar kitobi yoki umumiy ma’lumotlar bazalari yig’indisi hisoblanadi. Ushbu tranzaksiyalar o’zgartirishdan himoyalangan bo’lishi uchun kriptografik himoyalangan shaklga ega.

Blokcheyn bank sektorining ish uslubini qayta ko’rib chiqish va uni yanada shaffof, samarali, xavfsiz va tejamkor qilish uchun katta imkoniyatlar yaratuvchi raqamli texnologiyadir.

Blockchain xalqaro pul o’tkazmalari va pul operatsiyalarini tezroq va tejamkor, shuningdek, shaffof va xavfsizroq qilish imkoniyatiga ega. Hozirgi vaqtda bir mamlakatdan boshqasiga pul o’tkazishda tranzaksiyalar bir necha kun davom etishi va turli uchunchi tomonlarni jalb qilishi mumkin. Ushbu tomonlarning har biri tranzaksiyadan o’z xizmat ulushini oladi. Bu shuni anglatadiki, pul o’z manziliga yetib borguncha, jo’natuvchi katta miqdordagi pulni yo’qotgan bo’lishi mumkin. Ham xalqaro biznes, ham iste’molchilar uchun blokcheyn texnologiyasi xalqaro biznes va iste’molchilar uchun tezroq va oddiyroq tranzaksiyalarni amalga oshirish imkonini beradi. Blokcheyn aslida raqamli daftar bo’lib, ikki tomon o’rtasidagi tranzaksiyalarning o’zgarish rekordini ta’minlaydi. Tarmoqdagi kompyuterlar har bir tranzaksiyani blokcheynga qo’shilishidan oldin tekshiradi va uni tugallangandan keyin o’zgartirib bo’lmaydi.

Blokcheyn shuningdek, firibgarlikni bartaraf etishga yordam beradi, chunki u aniq audit izini yaratadi. Tarmoqqa yuklanganidan keyin biron bir ma’lumotni o’zgartirish imkoniyati mavjud emasligi tufayli ma’lumotlar xavfsizligini oshiradi. Blockchain tarmog’i minglab kompyuterlar tomonidan qo’llab-quvvatlanadi, ya’ni xakerlar tarmoqqa hujum qilishi va ma’lumotlarni dalil qoldirmasdan o’zgartirishi mumkin bo’lgan markaziy nuqta yo’q. Blokcheynning ushbu jihati uni keng tarqalgan kiberjinoyat va keng tarqalgan to’lov dasturi hujumlarining hozirgi global senariysida juda dolzarbligini oshiradi.

Blokcheyn bank xizmatlari narxini sezilarli darajada pasaytirish va mahsulot sifatini yaxshilash imkoniyatiga ega. Bugungi kunda moliyaviy institutlar tezlik va narx muammolarini hal qilish uchun ushbu texnologiyani amalda qo’llamoqda. Blokcheyndan foydalanish asosida vazifalarni avtomatlashtirish mumkin. Blokcheyn xavfsiz, shaffof va osonlik bilan amalga oshirilishi mumkin bo’lgan taqsimlangan ma’lumotlar bazasidir. Ushbu xususiyatlar bank faoliyati bilan bog’liq jarayonlarni avtomatlashtirishga imkon beradi.

Turli hisobotlar shuni ko’rsatadiki, buxgalteriya hisobi va hisob yuritish inson xatolari firibgarlikning asosiy sabablaridan biridir. Xavfsizlik operatsiyalari nuqtai nazaridan, ko’pincha insonning oddiy xatosi yoki oddiy beparvolik kiberxavfsizlikning katta muammolariga aylanib

ketadi. Blokcheyn tranzaksiyalarni yozib olishning avtomatlashtirilgan usuliga ega, uni keyinchalik oʻzgartirib boʻlmaydi. Ushbu texnologiyadan foydalangan holda, qoʻlda bajariladigan koʻplab jarayonlar bosqichma-bosqich toʻxtatiladi, bu esa inson xatolarini kamaytiradi, samaradorlikni oshiradi va kiber tahdidlar taʼsirini yumshatadi.

Kreditlash bank faoliyatining ajralmas qismidir. Ham korporativ, ham chakana mijozlar uchun oʻzlarining likvidligini yoki naqd pulga boʻlgan ehtiyojini toʻlash qobiliyatini saqlab qolish juda muhimdir. Bundan tashqari, kreditlash ham banklar uchun daromad omillaridan biri. Blokcheyn texnologiyasi bilan kreditlash osonlashadi, chunki bitimlar qisqa muddatda amalga oshirish imkoniyatini yaratadi. Bu ikki marta sarf-xarajat va defolt kabi muammolardan qochishga yordam beradi. Blokcheyn, shuningdek, bank hisobini ochish uchun ketadigan vaqtni bir necha kundan bir necha daqiqagacha qisqartirishi imkoniyatiga ega boʻlgan texnologiya.

Blokcheyn texnologiyasi asta-sekin, lekin ishonchli tarzda bank va moliyaviy xizmatlar sohasiga yoʻl olmoqda. Shuningdek, u bank sektorining umumiy xavfsizligini oʻzgartirishga qodir. Pul oʻtkazmalaridan tortib qimmatli qogʻozlar savdosigacha, transchegaraviy toʻlovlargacha, blokcheyn texnologiyasi xalqaro tranzaksiyalarni amalga oshirish va raqamli aktivlar xavfsizligini taʼminlashga katta taʼsir ega omillardan biri sifatida shakllanib kelmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Cocco, L., Pinna, A., & Marchesi, M. (2017). Banking on blockchain: Costs savings thanks to the blockchain technology. *Future internet*, 9(3), 25.
2. Guo, Y., & Liang, C. (2016). Blockchain application and outlook in the banking industry. *Financial innovation*, 2(1), 1-12.
3. Garg, P., Gupta, B., Chauhan, A. K., Sivarajah, U., Gupta, S., & Modgil, S. (2021). Measuring the perceived benefits of implementing blockchain technology in the banking sector. *Technological forecasting and social change*, 163, 120407.
4. Buitenhek, M. (2016). Understanding and applying blockchain technology in banking: Evolution or revolution?. *Journal of Digital Banking*, 1(2), 111-119. Eyal, I. (2017). Blockchain technology: Transforming libertarian cryptocurrency dreams to finance and banking realities. *Computer*, 50(9), 38-49.
5. Treleven, P., Brown, R. G., & Yang, D. (2017). Blockchain technology in finance. *Computer*, 50(9), 14-17.

